

УДК 343.337.4

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1412011>

К.В. ЮРТАЄВА,

доцент кафедри кримінального права і кримінології
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, м. Харків, Україна; e-mail: yurtayeva@gmail.com;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6096-2020>

КВАЛІФІКАЦІЯ НАЙМАНСТВА: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ

K.V. YURTAYEVA,

Ass. Professor, Chair of Criminal Law and Criminology,
Kharkiv National University of Internal Affairs, Ph.D. in Law,
Kharkiv, Ukraine; e-mail: yurtayeva@gmail.com;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6096-2020>

QUALIFICATION OF MERCENARISM: NATIONAL AND INTERNATIONAL ASPECTS

Постановка проблеми

В останні десятиріччя проблема протидії найманству як міжнародному злочину, який безпосередньо пов'язаний з порушенням основоположних прав і свобод громадян та права нації на самовизначення, піднімається з новою силою. У різних куточках планети, де виникають збройні протистояння, міжнародні спостерігачі все частіше фіксують присутність спеціально завербованих іноземців-професіоналів, які беруть участь у збройних конфліктах, насильницьких акціях з метою дестабілізації громадської безпеки країн або зміни її конституційного ладу. Нерідко найманство приймає організовані форми, що дозволяє вербувальникам максимально розширити географію та спектр злочинної діяльності. Зазначені факти підтверджують, що в сучасному світі найманство залишається не лише дієвим засобом опосередкованого впливу на внутрішні справи держав та збройні конфлікти міжнародного і локального характеру, але й надприбутковим бізнесом. У той же час слід відзначити, що сучасне найманство активно змінює форми свого прояву, що призводить до значних складностей у кваліфікації цього суспільно небезпечного явища та кінцевому підсумку протидії йому.

В українському правовому просторі проблема найманства залишається недостатньо дослідженою. Серед кримінально-правових джерел доцільно відзначити монографію О.В. Наден [1] із характеристикою найманства як соціального та кримінально-правового явища, статті С.М. Мо-

хончука з аналізу еволюційного розвитку кримінально-правової оцінки найманства та юридичного складу цього злочину [2, 3] і Т.І. Нікіфорової, присвяченій звільненню від кримінальної відповідальності за найманство [4]. Міжнародно-правова регламентація найманства досліджена в дисертації О.О. Скрильник [5], особливості відмежування діяльності приватних військових та охоронних компаній (далі – ПВОК) від найманства – в дисертації К.В. Громовенка [6]. Серед іноземних науковців можна відзначити роботи Е. Баллестерос (E. Ballesteros) [7] і Д.Л. Гомез дел Прадо (J.L. Gómez del Prado) [8] з фундаментальних питань використання найманців як засобу порушення прав людини та права нації на самовизначення, Дж. Абрискети (J. Abrisketa) [9] і Ш. МакФейта (Sean McFate) [10] з використання найманців у міжнародних на неміжнародних збройних конфліктах. Проте, труднощі, що супроводжують практику протидії найманству в умовах гібридних збройних загроз, та зміни міжнародно-правових аспектів участі іноземців у збройних конфліктах викликають необхідність комплексного перегляду цього питання.

Тому метою статті є визначення національних та міжнародно-правових аспектів, що впливають на кваліфікацію найманства в сучасних умовах. Її новизна полягає в окресленні шляхів подолання юридичних перепон притягнення до кримінальної відповідальності за найманство з врахуванням сучасної міжнародно-правової практики залучення іноземців до участі в міжнародних та неміжнародних збройних конфліктах.

Завданням статті є відмежування найманства від діяльності ПВОК та злочинів проти громадської безпеки.

Відмежування найманства від діяльності приватних військових та охоронних компаній

Необхідність криміналізації найманства в цілому не викликає заперечень у правників та політичних діячів різних країн світу. Міжнародно-правова заборона найманства, сформульована протягом ХХ сторіччя, на сьогодні є досить гарно висвітленою в науковій літературі. До найбільш значущих документів у вказаній сфері слід віднести Гаазьку конвенцію про права й обов'язки нейтральних держав і осіб у випадку сухопутної війни 1907 р., Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977 р. та Міжнародну конвенцію про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців 1989 р. Остання надала міжнародно-правове визначення найманства та встановила заборону держав-учасниць щодо вербування, використання, фінансування й навчання найманців з метою протидії законному здійсненню невід'ємного права народів на самовизначення, обов'язок країн запобігати побідній діяльності та передбачити покарання за вказаний злочин, з урахуванням його серйозного характеру [11]. На жаль, сьогодні Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців 1989 р. не отримала глобальної підтримки, оскільки її ратифікувало лише 35 країн світу. Окрім вищевказаних міжнародних угод в рамках ООН було прийнято понад 100 резолюцій як засуджують використання найманців. У той же час міжнародні експерти визначають низку практичних проблем щодо визначення сучасного правового статусу найманця та осіб, що їх використовують, та притягнення їх до кримінальної відповідальності. Значна кількість із зазначених проблем вже були раніше визначені як на міжнародному рівні [7], так й у вітчизняному праві [1], однак розвиток міжнародних відносин та міжнародно-правової бази щодо участі/використання іноземних громадян у насильницьких діях на території інших країн потребує їх нового осмислення.

Однією з актуальних проблем кримінально-правової заборони найманства є його відмежування від діяльності приватних військових та охоронних компаній, які все частіше застосовуються як у правоохоронній діяльності, так і в ситуаціях збройних конфліктів. Діяльність ПВОК

має довгу історію і пов'язана з поступовою тенденцією щодо «приватизації» застосування примусу в державі. Проте, виникнення ПВОК не можна визнати абсолютно унікальним явищем, а лише ланкою у невпинному процесі приватизації традиційно публічних сфер економіки та адміністрування, починаючи від банків, міжнародної торгівлі, поштових послуг, закінчуючи виникненням приватних пенітенціарних установ. Як зазначають експерти, повернення «приватний армій» викликано комплексом політичних і економічних передумов: зниженням чисельної кількості національних регулярних армій після закінчення Холодної війни, що призвело до вивільнення значної кількості професійних військових; більш низькою вартістю послуг ПВОК порівняно з утриманням регулярних армій; потребою «гуманізації» військових дій шляхом зниження кількості загиблих із числа національних регулярних армій, у той час коли кількість загиблих найманців-контрактників не викликає значного інтересу громадськості. Крім того, як зазначає Шон Макфейт (Sean McFate), їх особовий склад є легко замінюваним; в умовах внутрішніх політичних конфліктів та громадянських війн ПВОК порівняно з регулярною армією виявляються більш «безпечними»; надання ПВОК унікальних послуг та наявність специфічних професійних вмінь; більша оперативна ефективність ПВОК, порівняно з регулярною армією [10, с.41–49]. Найбільш значними «гравцями» на міжнародному ринку ПВОК на сьогодні є Велика Британія, Ізраїль, США та Франція.

Особливу занепокоєність у міжнародному середовищі викликає діяльність ПВОК під час військових дій, яка в багатьох випадках за об'єктивними та суб'єктивними ознаками співпадає з найманством. У той же час невизначеність правового положення ПВОК значно ускладнює відмежування діяльності їх персоналу від найманства. Як зазначає О.В. Наден, у міжнародному звичаєвому праві не існує повної заборони на використання найманців і на практиці є випадки цілком легального наймання іноземців визнаними режимами [1, с.206]. Такої ж думки додержується К.В. Громовенко, вказуючи, що норми міжнародного гуманітарного права не суперечать включення до складу збройних сил як іноземної напіввійськової чи озброєної організації приватноправової природи, з обмежувальною умовою – її діяльність спрямована на забезпечення порядку. При цьому дослідник констатує факультативний характер кваліфікації персоналу ПВОК як найманців за наявності в

персоналу певних ознак [6, с.14–15]. Наразі діяльність ПВОК врегульована лише нормами «м'якого» міжнародного права та фактично суперечить концепції міжнародно-правової заборони найманства. Проте, активність прихильників ПВОК в останні роки чітко свідчить про бажання остаточно легітимізувати їх діяльність. Так, у 2008 р. був прийнятий Документ Монтре про відповідні міжнародно-правові обов'язки й передові практичні методи держав, що стосуються функціонування ПВОК у період збройного конфлікту [12] та Міжнародний кодекс поведінки приватних поставщиків охоронних послуг [13], в якому значну увагу приділено використанню послуг подібних компаній саме в умовах збройних конфліктів. Документи та резолюції, що приймаються в рамках роботи ООН, також свідчать про поступову зміну відношення до діяльності ПВОК та їх використання в збройних конфліктах. У липні 2017 р. Робоча група ООН з питань використання найманців представила масштабний доклад, присвячений регулюванню правового положення та діяльності ПВОК у різних країнах світу [14]. У доповіді зазначено, що законодавство лише деяких країн регулює військові та охоронні послуги, що надаються за кордоном, або передбачає екстериторіальну юрисдикцію щодо ПВОК. З позитивного боку з цього питання Робоча група відзначила законодавство Швейцарії. Як результат, Робочою групою ООН з питань використання найманців було запропоновано розробити чіткі правові норми, які би мали обов'язкову юридичну силу щодо регулювання та моніторингу діяльності ПВОК, та заснувати єдиний спеціальний орган із зазначеного питання.

Наразі на міжнародному рівні не існує чіткого відмежування діяльності найманців від діяльності ПВОК в умовах збройних конфліктів. На практиці ж діяльність персоналу ПВОК часто порушує базові права та свободи людини. Так, Джоана Абрискета (Joana Abrisketa) засвідчує, що у 2007 р. уряд Іраку відкликав ліцензію у ПВОК зі США Blackwater за безпідставний обстріл та вбивство 17 цивільних осіб [9]. За вчинене, як зазначає Нікі Вулф (Nicky Woolf), у 2014 р. чотирьох колишніх працівників ПВОК Blackwater було засуджено судом США за умисне вбивство та призначено покарання від 30 років до довічного позбавлення волі [15]. Таким чином, зважаючи на широке використання послуг ПВОК у різних країнах світу, безсумнівно виглядає питання щодо необхідності закріплення правового положення ПВОК на міжнародному рівні з пе-

редбаченням дотриманими ними прав і свобод людини, враховуючи й право націй на самовизначення. У 2010 р. Робочою групою Комітету з прав людини ООН з питань використання найманців за головуванням Дж.Л. Гомез дел Прадо (J.L. Gómez del Prado) було представлено Проект Конвенції щодо ПВОК, метою якого є «не повна заборона діяльності ПВОК, а встановлення мінімальних міжнародних стандартів для країн-учасниць з метою регулювання діяльності ПВОК та їх персоналу» [8]. Не останнє місце у зазначеному Проекті Конвенції посідає питання відповідальності персоналу ПВОК за порушення норм кримінального, адміністративного і цивільного права та забезпечення ефективних засобів правового захисту постраждалим. Таким чином, ключовою відмінністю діяльності ПВОК від найманства стає легітимність їх правового положення в країні їхньої реєстрації й оперативної діяльності та укладання контрактів з легітимними урядами, визнаними міжнародною спільнотою. При цьому зазначимо, що в Україні існує законодавчий дозвіл лише на діяльність приватних охоронних компаній [16]. Згідно ч.6 ст.17 Конституції України створення і функціонування на території України будь-яких збройних формувань, не передбачених законом, заборонена.

Відмежування найманства від злочинів проти громадської безпеки

Для України в умовах політичної нестабільності та розв'язання збройного протистояння в її східних регіонах питання кваліфікації найманства є надзвичайно актуальним. Так, у 2016 р. член Робочої групи ООН з питань використання найманців Ольга Патріція Аріас Барріга (Olga Patricia Arias Barriga) відзначила участь щонайменше 176 іноземних найманців на боці Донецької та Луганської народних республік (далі – ЛНР і ДНР) з таких країн, як Російська Федерація, Сербія, Білорусь, Франція, Італія тощо [17]. Іншим прикладом сучасного найманства на території України є діяльність нелегітимно заснованої та функціонуючої «Приватної військової компанії Вагнера». За даними Служби безпеки України її керівник Дмитро Уткін та переважна кількість її персоналу є громадянами Російської Федерації, які брали активну участь у бойових діях на боці ЛНР і ДНР проти сил АТО на Донбасі з 2014 р. по 2015 р. Хоча діяльність персоналу компанії «Вагнера» підпадає під склад злочину, передбаченого ст.447 КК України «Найманство», правоохоронними органами України були висунуті обвинувачення лише щодо безпосереднього вчинення ними насильницьких

дій: 26.01.2017 р. слідчими СБУ було направлено до суду обвинувальні акти за ч.3 ст.258 КК України «Терористичний акт» стосовно трьох керівників (замовників) збиття в районі в районі Луганського аеропорту військово-транспортного літака ІЛ-76 Повітряних сил ЗС України [18]. Вбачається, що у випадку доведення факту ефективного контролю урядових структур за діяльністю нелегітимної приватної військової компанії «Вагнера» з метою ведення агресивних воєнних дій на території України можливо ставити питання щодо кваліфікації за ст.437 КК України «Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни», утім його вирішення можливе лише у площині міжнародного публічного права.

Окрім відмежування найманства від діяльності ПВОК, проблемним залишається відмежування діяльності найманців від злочинів проти громадської безпеки. Зокрема, фахівці наголошують на складності встановлення суб'єктивної сторони найманства, а саме доведення мети одержання будь-якої особистої вигоди, а також його відмежування від тероризму або створення чи участі в насильницьких діях не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, під час вчинення яких бойовики також нерідко переслідують мету отримання матеріальної винагороди або іншої особистої вигоди. З об'єктивної сторони зазначені злочини також доволі часто співпадають. Складність доведення сукупності встановлених в законі об'єктивних та суб'єктивних ознак найманства, відсутність слідчої та судової практики з цього питання призводить до відвертого уникнення кваліфікації діянь за ст.447 КК України органами Служби безпеки України, до підслідності яких віднесені вказаний злочин. Так, наприклад, у справі найманця з Федеративної Республіки Бразилії Рафаеля Маркуса Лусвархі, який брав активну участь у збройному конфлікті на сході України на боці ЛНР і ДНР, у січні 2017 року Печерським районним судом м. Києва було винесено обвинувальний вирок за скоєння злочинів, передбачених ч.1 ст.258-3 (сприяння діяльності терористичної організації шляхом участі в ній), ч.2 ст.260 КК України (участь у складі не передбачених законом збройних формувань) [19]. Хоча й обвинувачений повністю визнав свою вину та щиро покався, обвинувальний вирок щодо нього й досі не вступив у силу через процесуальне порушення його права на захист. Згідно статистики Генеральної прокуратури України у 2016 р. в Україні лише раз порушувалася кримінальна справа, за ст.447 КК України, проте до суду во-

на передана не була [20]. У той же час правоохоронні органи та суди України досить активно співпрацюють з відповідними установами інших країн (наприклад, Російської Федерації, Республіки Таджикистан) в питаннях екстрадиції громадян останніх, причетних до найманства в третіх країнах, де тривають збройні конфлікти (зокрема, в Сирійській Республіці) [21, 22].

У судовій практиці інших країн справи щодо найманства є також доволі нечисленними і нерідко викликають нарікання фахівців через невірну кваліфікацію або призначення покарань, що не відповідають суспільній небезпечності вчиненого. Так, у 2017 р. через складність доведення ментального елементу найманства Велика Британія засудила свого громадянина Бенджаміна Стімсона за участь у терористичній діяльності на боці ЛНР і ДНР до 5 років і чотирьох місяців позбавлення волі (ст.5(1)(a) і ст.5(1)(b) Закону про боротьбу з тероризмом 2006 р.) [23]. У Республіці Сербія з 2014 р. було порушено 45 справ щодо участі її громадян у збройному конфлікті на сході України (ст.ст.386a і 386 b КК Республіки Сербія), проте сербські найманці отримали досить м'які покарання – обмеження волі, яке можна відбувати за місцем проживання, або й взагалі умовні строки. За свідченням фахівця з питань боротьби проти тероризму Белградського центру для політики безпеки А. Стефановича, такі м'які вироки пояснюються тим, що прокуратура Сербії вирішила по-різному ставитися до тих, хто брав участь у конфлікті на сході України, та тих, хто має зв'язок із організаціями, які ООН визнала терористичними, як-от «Ісламська держава» [24]. Питання щодо визначення ЛНР і ДНР терористичними організаціями залишається остаточно не вирішеним ані на національному, ані на міжнародному рівнях.

Міжнародні правові документи підкреслюють необхідність протидії всіма можливими способами використанню іноземців у вчиненні насильницьких злочинів на території інших держав. Так, наприклад, Резолюція Ради Безпеки ООН 2178 (2014), прийнята 24.09.2014 р., концентрує увагу на діяльності іноземних бойовиків-терористів [25]. Особливу увагу Рада Безпеки ООН приділила необхідності протидії терористичним загрозам на території країн походження, транзиту та признання бойовиків та переміщення засобів підтримки терористичних організацій, а також на території країн, суміжних з районами військового конфлікту. Як вже зазначалося раніше, на практиці діяльність терористів-найманців та найманців як суб'єктів міжнародних військових злочинів дуже складно відмежувати.

Враховуючи значні складності в доведенні складу злочину найманства, вбачається, що зміщення вектору з протидії найманству на протидію діяльності терористичних угруповань, які також користуються послугами іноземних бойовиків, продиктований насамперед практичними чинниками.

Висновки

Встановлено, що на ефективність діяльності з протидії найманству впливає ціла низка факторів, пов'язаних зі зміною сучасної концепції найманства, фактичною легітимізацією окремих його проявів та з подальшим розширенням участі іноземних громадян у збройних і насильницьких діях на території іноземних країн. Доведено, що тонка межа між сучасними проявами найманства, тероризмом та участю у незаконних військових і збройних формуваннях, а також наявність значних труднощів доведення складу

злочину найманства фактично виводять цей злочин із кола практичного інтересу правоохоронних органів України. Аналіз міжнародно-правової та національної практики протидії найманству доводить, що вирішення цієї проблеми виключно на національному рівні є неможливим. Потенціальними шляхами поліпшення зазначеної ситуації вбачаються перегляд концепції найманства на міжнародному рівні, передбачення чіткого механізму регулювання і моніторингу діяльності ПВОК, інтенсифікація міжнародно-правового співробітництва в питаннях протидії участі іноземців у збройних конфліктах інших країн та терористичним загрозам у цілому. Подальшого дослідження потребують національні та міжнародно-правові аспекти використання найманців в умовах гібридних збройних конфліктів та протидія участі громадян України в збройних конфліктах інших країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наден О. В. Найманство як соціальне та кримінально-правове явище: сутність, новітні тенденції розвитку та проблеми протидії. К. : Атіка, 2005. 264 с.
2. Мохончук С. Генезис і еволюційний розвиток кримінально-правової оцінки найманства у міжнародному кримінальному праві. *Юрист України*. 2012. № 3 (20). С. 82–87.
3. Мохончук С. Юридичний склад найманства та його особливості в системі злочинів проти миру та безпеки людства. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 2 (69). С. 227–236.
4. Нікіфорова Т. І. Звільнення від кримінальної відповідальності за найманство. *Університетські наукові записки*. 2016. № 57. С. 175–182.
5. Скрильник О. О. Міжнародно-правова регламентація боротьби з найманством : автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2010. 21 с.
6. Громовенко К. В. Міжнародно-правове регулювання діяльності приватних військових та охоронних підприємств: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Одеса, 2014. 20 с.
7. Ballesteros E. Report on the Questions of the Use of Mercenaries as the Means of Violating Human Rights and Impeding the Exercise of the Right of Peoples to Self-Determination (UN doc. A/52/495, 16 October 1997).
8. Gómez del Prado J. L. Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination (UN doc. A/HRC/15/25, 2 July 2010).
9. Abrisketa J. Blackwater: mercenaries and international law. Fride, 27 September 2007. URL: <http://fride.org/download/blackwater.english.pdf>.
10. McFate S. The Modern Mercenary: Private Armies and What They Mean for World Order. Oxford University Press. 2014. 235 p.
11. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців 1989 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_103.
12. Письмо Постоянного представителя Швейцарии при Организации Объединенных Наций от 02.10.2008 года на имя Генерального секретаря. (UN doc. A/63/467, 6 October 2008).
13. The International Code of Conduct for Private Security Service Providers. Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights. *Academy briefing*, 2013, #4. 65 p.
14. Доклад Рабочей группы по вопросу об использовании наемников как средстве нарушения прав человека и противодействия осуществлению права народов на самоопределение (UN doc. A/HRC/36/47, 20 July 2017).
15. Woolf N. Former Blackwater guards sentenced for massacre of unarmed Iraqi civilians. *The Guardian*. 14.04.2015. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2015/apr/13/former-blackwater-guards-sentencing-baghdad-massacre>.
16. Про охоронну діяльність: Закон України від 22.03.2012 № 4616–VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4616-17/ed20121017>.

17. Preliminary findings by the UN Working Group on the use mercenaries on his Mission to Ukraine. URL: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=18492&LangID=E>.
18. Слідчі СБУ виписали повідомлення про підозру керівнику російської ПБК «Вагнера» Дмитру Уткіну. URL: <https://ssu.gov.ua/ua/news/1/category/2/view/3989#.X7ceHVhY.dpbs>.
19. Вирок Печерського районного суду м. Києва. Справа № 757/2179/17-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64300127#>.
20. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2016 року. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820&c=edit&_c=fo.
21. Ухвала Апеляційного суду м. Києва. Справа № 11-сс/796/3267/2015. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54384626>.
22. Ухвала Апеляційного суду Харківської області. Справа № 640/12858/16-к, Провадження № 11сс/790/1380/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61216435>.
23. Британцу дали больше пяти лет за участие в боях на востоке Украины. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-40601533>.
24. Чому сербських "найманців" з Донбасу покарали несуворо? URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-38211680>.
25. Resolution of United Nations Security Council S/RES/2178 (2014). URL: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20%282014%29.

REFERENCES

1. Naden, O. V. (2005). *Naymanstvo yak sotsial'ne ta kryminal'no-pravove yavlyshche: sutnist', novitni tendentsiyi rozvytku ta problemy protydyi* [Mechanism as a social and criminal phenomenon: the essence, the latest trends in development and the problem of counteraction]. Kyiv: Atika (in Ukr.).
2. Mokhonchuk, S. (2012). Henezys i evolyutsiynny rozvytok kryminal'no-pravovoyi otsinky naymanstva u mizhnarodnomu kryminal'nomu pravi [Genesis and evolutionary development of criminal-law assessment of mercenary in international criminal law]. *Yuryst Ukrayiny*, 3 (20). 82–87 (in Ukr.).
3. Mokhonchuk, S. (2012). Yurydychnyy sklad naymanstva ta yoho osoblyvosti v systemi zlochyniv proty myru ta bezpeky lyudstva [Legal composition of mercenarism and its features in the system of crimes against peace and security of mankind]. *Visnyk Akademiyi pravovykh nauk Ukrayiny*, 2 (69). 227–236 (in Ukr.).
4. Nikiforova, T. I. (2016). Zvil'nennya vid kryminal'noyi vidpovidal'nosti za naymanstvo [Exemption from criminal liability for mercenary]. *Universytet-s'ki naukovy zapysky*, (57). 175–182 (in Ukr.).
5. Skryl'nyk, O. O. (2010). *Mizhnarodno-pravova rehlymentatsiya borot'by z naymanstvom* [International legal regulation of the fight against mercenarism]. Kandydats'ka dysertatsiya thesis (12.00.11). Kyiv (in Ukr.).
6. Hromovenko, K. V. (2014). *Mizhnarodno-pravove rehulyuvannya diyal'nosti pryvatnykh viys'kovykh ta okhoronnykh pidpryyemstv* [International legal regulation of activity of private military and security enterprises]. Kandydats'ka dysertatsiya thesis (12.00.11). Odessa (in Ukr.).
7. Ballesteros, E. Report on the Questions of the Use of Mercenaries as the Means of Violating Human Rights and Impeding the Exercise of the Right of Peoples to Self-Determination (UN doc. A/52/495, 16 October 1997) (in Eng.).
8. Gómez del Prado, J. L. Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination (UN doc. A/HRC/15/25, 2 July 2010) (in Eng.).
9. Abrisketa, J. (2007). Blackwater: mercenaries and international law. Frida, 27 September. Retrieved from: <http://frida.org/download/blackwater.english.pdf> (in Eng.).
10. McFate, S. (2014). *The Modern Mercenary: Private Armies and What They Mean for World Order*. Oxford University Press (in Eng.).
11. *Mizhnarodna konventsia pro borot'bu z verbuvannyam, vykorystannyam, finansuvannyam i navchannyam naymantsiv 1989 r.* [International Convention on the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, 1989]. Retrieved from: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_103 (in Ukr.).
12. *Pis'mo Postoyannogo predstavitelya Shveytsarii pri Organizatsii Ob'yedinennykh Natsiy ot 02.10.2008 goda na imya General'nogo sekretarya* [Letter dated 2 October 2008 from the Permanent Representative of Switzerland to the United Nations addressed to the Secretary-General]. (UN doc. A/63/467, 6 October 2008) (in Russ.).
13. The International Code of Conduct for Private Security Service Providers. Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights. *Academy briefing*, 2013, #4 (in Eng.).
14. *Doklad Rabochey gruppy po voprosu ob ispol'zovanii nayemnikov kak sredstve narusheniya prav cheloveka i protivodeystviya osushchestvleniyu prava narodov na samoopredeleniye* [Report of the Working

- Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination]. (UN doc. A/HRC/36/47, 20 July 2017) (in Russ.).
15. Woolf, N. (2015). Former Blackwater guards sentenced for massacre of unarmed Iraqi civilians. *The Guardian*. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/us-news/2015/apr/13/former-blackwater-guards-sentencing-baghdad-massacre> (in Eng.).
 16. *Pro okhoronnu diyal'nist'* [On protective activities]. *Zakon Ukrayiny* (22.03.2012 No 4616–6). Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4616-17/ed20121017> (in Ukr.).
 17. Preliminary findings by the UN Working Group on the use mercenaries on his Mission to Ukraine. Retrieved from: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=18492&LangID=E> (in Eng.).
 18. *Slidchi SBU vypysaly povidomlennya pro pidozru kerivnyku rosiys'koyi PVK «Vahnera» Dmytru Utkinu* [Investigators of the SBU wrote a statement of suspicion to the head of the Russian PMC "Wagner" Dmytro Utkin]. Retrieved from: <https://ssu.gov.ua/ua/news/1/category/2/view/3989#.X7ceHVhY.dpbs> (in Ukr.).
 19. *Vyrok Pechers'koho rayonnoho sudu m. Kyiv* [The verdict of the Pechersk district court in Kyiv]. *Sprava No 757/2179/17-k*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64300127#> (in Ukr.).
 20. *Yedyny zvit pro kryminal'ni pravoporushennya za sichen'-hruden' 2016 roku* [The only report on criminal offenses in January-December 2016]. Retrieved from: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820&c=edit&_c=fo (in Ukr.).
 21. *Ukhvala Apelyatsynoho sudu m. Kyiv* [Decision of the Kyiv Court of Appeal]. *Sprava No 11-cc/796/3267/2015*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54384626> (in Ukr.).
 22. *Ukhvala Apelyatsynoho sudu Kharkivs'koyi oblasti* [The decision of the Court of Appeal of the Kharkiv region]. *Sprava No 640/12858/16-k, Provadzhennya No 11cc/790/1380/16*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61216435> (in Ukr.).
 23. *Britantsu dali bol'she pyati let za uchastiye v boyakh na vostoке Ukrainy* [The Briton was given more than five years for participation in battles in the east of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.bbc.com/russian/news-40601533> (in Russ.).
 24. *Chomu serbs'kykh "naymantsiv" z Donbasu pokaraly nesuvoro?* [Why did the Serbian "mercenaries" from the Donbas not be punished?]. Retrieved from: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-38211680> (in Ukr.).
 25. Resolution of United Nations Security Council S/RES/2178 (2014). Retrieved from: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2178%20%282014%29 (in Eng.).

Надійшла 18.04.2018

РЕКОМЕНДОВАНЕ ЦИТУВАННЯ (RECOMMENDED CITATION), АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS)

Юрмасва К. В. Кваліфікація найманства: національний та міжнародно-правовий аспекти. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2018. № 3. С. 141–148. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_3_19.pdf

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1412011>

Висвітлені проблемні питання кваліфікації найманства в сучасних умовах. Окреслено ступінь наукової розробки питання кримінальної відповідальності за найманство та основні міжнародно-правові документи, які криміналізують найманство. Визначено, що на міжнародному рівні не існує чіткого відмежування діяльності найманців від діяльності приватних військових і охоронних компаній в умовах збройних конфліктів. Проаналізовано приклади найманства на території України, починаючи з 2014 р., та визначено основні проблеми їх кваліфікації. Акцентовано увагу на складності відмежування найманства від проявів тероризму та створення чи участі в насильницьких діях не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. Аргументовано необхідність перегляду концепції найманства на міжнародному рівні, передбачення чіткого механізму регулювання і моніторингу діяльності приватних військових і охоронних компаній, інтенсифікація міжнародно-правового співробітництва в питаннях протидії участі іноземців у збройних конфліктах інших країн та терористичним загрозам у цілому.

Ключова слова: найманство; кваліфікація; відмежування; приватні військові і охоронні компанії; тероризм; збройний конфлікт

Юртаева К.В. Квалификация наемничества: национальный и международно-правовой аспекты

Освещены проблемные вопросы квалификации наемничества в современных условиях. Охарактеризована степень научной разработки вопроса уголовной ответственности за наемничество и основные международно-правовые документы, которые криминализируют наемничество. Определено, что на международном уровне не существует четкого разграничения деятельности наемников от деятельности частных военных и охранных компаний в условиях

вооруженных конфликтов. Проанализированы примеры наемничества на территории Украины, начиная с 2014 г., и определены основные проблемы их квалификации. Акцентируется внимание на сложности разграничения наемничества от проявлений терроризма и создания или участия в насильственных действиях, не предусмотренных законом военизированных или вооруженных формирований. Аргументирована необходимость пересмотра концепции наемничества на международном уровне, закрепления четкого механизма регулирования и мониторинга деятельности частных военных и охранных компаний, интенсификация международно-правового сотрудничества по вопросам противодействия участия иностранцев в вооруженных конфликтах других стран и террористическим угрозам в целом.

Ключевые слова: наемничество; квалификация; разграничение; частные военные и охранные компании; терроризм; вооруженный конфликт

Yurtayeva K.V. Qualification of Mercenarism: National and International Aspects

The article outlines issues of qualification of mercenaries in contemporary conditions. It defines bases of criminalization of mercenaries at the international level and ascertains the lack of global consensus on this issue. The article emphasizes that nowadays there is no clear distinction between mercenarism and activities of private military and security companies in conditions of the armed conflict. It outlines the background for the growing popularity of private military and security companies in the contemporary world. It analyzes the current state of international regulation and perspectives of the use of private military and security companies. It ascertains that in Ukraine private military companies are outlawed. At the same time, signs of the mentioned illegitimate activity are present in the regions of armed conflict in Ukraine. The article analyzes practical examples of mercenarism at the territory of Ukraine starting from 2014. It outlines main issues law enforcement agencies face at qualifying mercenarism. It defines reasons for the official reluctance of qualifying mercenarism in Ukraine. The article analyzes law enforcement and court practice of foreign states at qualifying mercenarism. It defines the main reasons why mercenaries receive fairly lenient punishments in foreign courts for criminal participation in the armed conflict in Ukraine. The article ascertains that qualification of mercenaries at present conditions is influenced by a number of factors, namely changes in the contemporary conception of mercenarism, the legitimization of certain forms of mercenarism, growing participation of foreign citizens in armed conflicts and violent actions on the territories of foreign states. The thin threshold between contemporary manifestations of mercenarism, terrorism and participation in illegal military and armed formations, high complexity of proving corpus delicti of mercenarism exclude this crime from the range of practical interests of Ukrainian law enforcement agencies. The article defines perspectives of enhancement of this situation including the reconsidering conception of mercenaries on an international level, providing a clear mechanism for regulation and monitoring of private military and security companies activities, intensifying international cooperation in this sphere. Further attention requires national and international aspects of the use of mercenaries in conditions of hybrid armed conflicts and preventing the participation of Ukrainian citizens in the armed conflicts in the territories of foreign states.

Key words: mercenarism; qualification; distinction; private military and security companies; terrorism; armed conflict